

‘Het museum dat vandaag geopend wordt, is een bewijs dat deze schrijver nog leeft.’

10 juni 19956 werd het Louis Couperus Museum geopend. Oprichter en voorzitter Caroline de Westenholtz blikt terug op de totstandkoming van het museum en de opening.

Door Caroline de Westenholtz

Het Louis Couperus Museum ontstond in 1996, op initiatief van ondergetekende, maar het komt voort uit het Genootschap met diezelfde naam. Dit werd opgericht door twee Leidse alumni, José Conradi-Buschman en Joyce Ryken, in begin 1993. Het was het jaar van de voorstelling naar *De boeken der kleine zielen* door het Nationaal Toneel, de grootste productie in het bestaan van dat gezelschap, zoals destijds op de affiches stond. De film *Eline Vere* van Harry Kümel was twee jaar eerder in première gegaan, met veel succes. Sinds de publicatie van de Couperusbiografie door de Leidse archeoloog prof. dr. F.L. Bastet in 1987 had de grote Haagse schrijver bepaald een ‘revival’ beleefd. In deze ‘tijd van plastic en staal’ bestond er een zekere hang naar de romantiek van de negentiende eeuw, constateerde Buschman. Daarom was het niet verwonderlijk dat Couperus weer zoveel gelezen werd.¹

Er zouden lezingen, voordrachten, tentoonstellingen, muziekkuitvoeringen en wandelingen worden georganiseerd, zo vertelde het bestuur van het Genootschap verder aan de pers.² Studiekringen, een halfjaarlijks nieuwsbulletin en een Couperusprijs – wens van de schrijver in diens testament – behoorden eveneens tot de opties. In de oorspronkelijke statuten stond bovendien dat het uiteindelijke doel was: het oprichten van een museum voor de grote Haagse schrijver. ‘Couperus is het beste af met een museum’, kopte *de Volkskrant*:

Het is nog maar een ambitieus toekomstplan, een ideaal dat het genootschap ooit hoopt te verwezenlijken. Als het meezit: een heus Louis Couperus Museum. Bij voorkeur onder te brengen in een van de vele panden in Den Haag waar de schrijver woonde of werkte. Zoals Sophialaan no 9, ooit nog het woonhuis van Couperus’ grootvader. (..) Of anders het statige huis aan de overkant, no 12, waar Couperus jarenlang samen met zijn vrouw woonde.³

Hoewel dat laatste een vergissing is (Sophialaan 12 was het huis van de grootvader van Elisabeth Baud, Couperus' achternichte en latere echtgenote), waren dit ommekeernde woorden. Over de gevolgen ervan gaat dit artikel.

'Een heus Louis Couperus Museum'

Het zou sneller gaan dan verwacht. Op woensdag 23 maart 1994 ontving ik een brief van José Buschman, de voorzitter van dit kersverse Louis Couperus Genootschap. Hoewel ik destijds al bijna tien jaar niet meer in Nederland woonde, kende ik die organisatie wel degelijk, want ik had het artikel uit *Leidraad*, het blad dat alumni van de Leidse universiteit ontvangen, uitgeknipt en bewaard, dus ik wist zelfs al hoe deze José eruitzag.

Zij op haar beurt wist dat mijn stiefvader de voordrachtskunstenaar Albert Vogel junior (1924-1982) was geweest. Vogel was een groot bewonderaar van het werk van Louis Couperus en had vanaf zijn debuut, 'tussen de schuifdeuren', in 1943, duizenden voordrachten gehouden uit diens werk, er grammofoonplaten van gemaakt, lezingen over gegeven, meegewerkt aan toneelvoorstellingen en televisieprogramma's en geadviseerd bij de televisieseries naar het werk van Couperus in de jaren 1970. Tenslotte publiceerde Vogel een biografie over Couperus en diverse bloemlezingen uit diens werk. Naar aanleiding hiervan vroeg José mij of ik een lezing zou willen geven voor haar Genootschap over de band van Albert Vogel met zijn favoriete auteur. Voor de volledigheid sloot zij de statuten van het Louis Couperus Genootschap bij de brief in.

De voorkamer van galerie Ornis (Grieks voor Vogel), zoals de kunsthandel van Albert Vogel heette. De ramen aan de voorgevel waren geblindeerd.

Aangezien officiële documenten mij weinig kunnen boeien, sloeg ik hier maar een vluchtige blik op – maar één zinnetje trok mijn aandacht. In de statuten van dit Louis Couperus Genootschap stond immers dat het doel van deze eerbiedwaardige organisatie was: de oprichting van een Louis Couperus Museum in Den Haag.

Het duurde niet lang voordat de volle betekenis van deze woorden tot mij doordrong. Vanaf de veel te vroege dood van mijn stiefvader, op achtenvijftigjarige leeftijd, had ik getracht zijn werk voort te zetten. In eerste instantie had ik dat gedaan door zijn galerie voor moderne kunst te continueren. Javastraat 17 huisvestte van 1960 tot 1971 de avant-gardistische Internationale Galerij Orez die werd geleid door Leo Verboon en Albert Vogel – later, onder Vogels leiding alleen, omgedoopt tot galerie Ornis (1976-1985). Alhoewel ik daar interessante dingen heb georganiseerd – onder andere een vroeg Europees retrospectief van Yayoi Kusama, nu Japans beroemdste kunstenaar, en een van de eerste installaties van John Körmeling – werd het een financieel debacle. Op het moment dat ik de brief van José Buschman ontving, wist ik dat dit het juiste doel zou kunnen zijn voor mijn hartewens. Zodra mijn beslissing genomen was, belde ik met de ere-voorzitter van het Louis Couperus Genootschap, onze oude familievriend Fred Bastet, die zich inmiddels Frédéric noemde. Hij vertelde me precies wat ik hoopte te horen: dat José Buschman een serieus iemand was en het Louis Couperus Genootschap een actieve organisatie met maar liefst driehonderd donateurs. De tijd leek rijp. Over het idee om in Alberts voormalige galerie een museum te openen, was Bastet minder enthousiast. Een schrijver moest worden gelezen, niet tentoongesteld, was zijn vaste overtuiging.

Vervolgens belde ik José, die toen nog in Leiden woonde. We hadden niet veel woorden nodig. Ik vertelde haar dat als het Louis Couperus Genootschap echt geïnteresseerd was in de oprichting van een museum, ik voor huisvesting kon zorgen, in Javastraat 17. Konden we samenwerken?

Een paar dagen later ontving ik weer een brief van José. Ze was naar Den Haag getreind en naar de Javastraat gekomen. Ze had het huis en de locatie gezien, schuin tegenover de Surinamestraat met het fameuze borstbeeld van Couperus, en ze was dolenthousiast.

Vanaf dat moment ging alles in stroomversnelling. Ik vloog naar Nederland om José te ontmoeten en te bespreken hoe we nu verder zouden gaan.

Het leek verstandig om eerst te onderzoeken of een museum voor Louis Couperus wel haalbaar zou zijn. Was er überhaupt interesse voor zo'n onderneming? Schaamteloos gebruik makend van mijn stiefvaders contacten in de culturele wereld, maakte ik afspraken met een aantal mensen die ons konden adviseren. Allereerst stapte ik naar Anton Korteweg, de directeur van het Letterkundig Museum, zoals het Literatuurmuseum toen nog heette. Die was zonder meer voor de plannen, zolang het nieuwe museum geen concurrerend verzamelbeleid zou gaan voeren. De enige

voorwaarde die Korteweg stelde was dat aan ons geschonken of door ons verworven objecten steeds eigendom van het Literatuurmuseum zouden worden, terwijl het Louis Couperus Museum dan het recht van eerste expositie kreeg.⁴ Dat leek geen probleem. Kort daarop sprak ik met Ronald de Leeuw, toentertijd directeur van het Van Gogh Museum; mijn stiefvader was zijn allereerste werkgever geweest. De Leeuw was enthousiast over het idee. Hij begon meteen ideeën te leveren. Denk eens aan een tentoonstelling over Antoon van Welie, zei hij! Die expositie is er inderdaad gekomen. Het was de aanleiding tot de nationale rehabilitatie van deze eens zo populaire portretschilder.

John Sillevs, hoofdconservator van wat nu het Kunstmuseum heet, was even positief. Hij kende Alberts galerie, en hij had een goed advies. Waarom beginnen jullie niet op de begane grond, vroeg hij. Dan kun je altijd eens uitbreiden op de eerste en tweede verdieping van het huis.

José en ik gingen samen praten met Jos van Waterschoot, de conservator van het Amsterdamse Multatuli Museum. Dat museum was immers ook nauw verbonden met een literair genootschap. Het enige verschil was dat het Multatuli Museum gevestigd is in het geboortehuis van de schrijver.

Een eigen stichting

De plannen begonnen nu vastere vormen aan te nemen. José gebruikte haar ervaring bij de oprichting van het Genootschap voor de oprichting van het Museum. Ten eerste moest er een nieuwe stichting komen, de Stichting Louis Couperus Museum; vervolgens kon er postpapier worden besteld, en dan kon het nieuwe initiatief bekend worden gemaakt, zo redeneerde zij.

Samen gingen José en ik op zoek naar bestuursleden voor de nieuwe stichting. Natuurlijk zou José daarin plaatsnemen, namens het Louis Couperus Genootschap. Sjoerd van Faassen, hoofd afdeling collecties van het Letterkundig Museum werd lid, evenals de toenmalige directeur van het Constantijn Huygens Instituut en bezorger van de *Volledige Werken Louis Couperus*, Dick van Vliet. De Haagse advocaat Frits Kremer was bereid om de functie van secretaris te aanvaarden, en mijn moeders door en door betrouwbare accountant, Ed van Rossum, werd penning-

meester, een functie die hij tot in 2008 heeft bekleed. Zelf werd ik de voorzitter. Een conservator hadden we ook snel gevonden in de verfijnde persoon van Juuf van Ballegoijen de Jong, oud-journalist en voormalig medewerker van het Letterkundig Museum.

Notaris Hoctin Boes, donateur van het Louis Couperus Genootschap en kantoor houdend aan het Nassauplein, werd bereid gevonden de stichtingsakte gratis te passeren. De nieuwe stichting werd opgericht op 1 mei 1995. Die-

Het bestuur van het Louis Couperus Museum in 1995. V.l.n.r.: Ed van Rossum, Caroline de Westenholz, conservator Juuf van Ballegoijen de Jong, Frits Kremer, José Buschman, Dick van Vliet en achter hem Sjoerd van Faassen. Foto uit The Story, 15 juni 1996.

Oprichting van het
Louis Couperus
Museum op 1 mei
1995. V.l.n.r.: notaris
Hoctin Boesch,
Caroline de
Westenholz, José
Buschman.

zelfde middag organiseerden we een persconferentie, in de Javastraat. We kondigden de oprichting van onze stichting aan, en wat het doel daarvan was. We vertelden hoeveel geld we nodig dachten te hebben voor het opknappen van de museumruimte, en wanneer we open wilden gaan: op Couperus' verjaardag, de rode juni 1996.

De volgende dag stonden we in elke krant van het land. 'Een museum voor Louis Couperus', was de meest gangbare titel. De naam van onze grote schrijver garandeerde maximale publiciteit.

Gewapend met een map vol persknipsels ging ik vervolgens op zoek naar sponsors. Ik benaderde de Gemeente Den Haag, die bereid was een eenmalige subsidie te verlenen, en de afdeling Letteren van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, die dat niet was. Nooit zal ik vergeten wat het antwoord was op mijn vraag: waarom Multatuli wel, en Couperus niet (het Multatuli Museum kreeg toen nog f10.000 per jaar van het Rijk): 'Multatuli is een historische vergissing', aldus Chris Ronteltap.

Tot dan toe wist ik niet van het bestaan van allerlei nationale fondsen die projecten binnen de kunsten sponsoren, maar hier was ik snel genoeg van op de hoogte. Het bleek al spoedig dat het nauwelijks moeite zou kosten om van die verschillende fondsen een eenmalige startsubsidie los te peuteren. Juuf introduceerde me aan Ankie van der Bol, die toen nog bij het VSB Fonds – nu Fonds 1818 – werkte; dit werd een van onze voornaamste financiers. De Gemeente Den Haag droeg metterdaad f15.000 bij voor het opknappen van de voorgevel van het huis. Typisch Haags, kopte *Vrij Nederland* prompt; alleen geïnteresseerd in de façade. Wat deed het ertoe. We konden alle steun gebruiken. Uit eigen zak droeg ik voor de restauratie en de

Links: De kastruimte in de achterkamer bleek ook een marmeren schouw te bevatten, met daarboven een schoorsteenstuk van de hand van J. ten Hove, in werkelijkheid een onbekende Italiaanse schilder 'die schilderde onder een valse naam' (ca. 1910). RKD, map J. ten Hove. Midden: Het bureau van Louis Couperus met bijbehorende lamp en boekenplankje, onder het portret van vader John Ricus Couperus (1816-1902), door mevr. M.C. Gramont-Hubrecht (ca 1890). Collectie Literatuurmuseum. Rechts: De Couperiaanse leesmolen in de voorkamer van het museum.

inrichting f100.000 bij. Het probleem zou zijn om structurele bijdragen te krijgen om het museum blijvend te financieren, zo leerde ik – maar zover was het toen nog niet.

Tijdens de zomer van 1995 werd de begane grond van Javastraat 17 ontmanteld. Allereerst werd het interieur van de oude galerij verwijderd. Het verlaagde plafond werd gesloopt, en wie schetste onze vreugde toen het originele plafond, compleet met ornamenten, daar ongeschonden onder vandaan kwam; alleen de zwarte verf moest worden verwijderd. De foielelijke straalkachel voor de schoorsteenmantel in de voorkamer werd weggehaald, evenals het plastic omhulsel van die schoorsteenmantel zelf. Daaronder bleek een prachtige marmeren schouw verstopt te zitten.

De achterkamer bevatte helemaal een aantal verrassingen. Onder de tengel van de jaren 1960 troffen we een perfect negentiende-eeuws huiskamerinterieur aan. Hier ging het om een marmeren schoorsteenmantel met origineel schoorsteenstuk, en rondom een vrijwel ongeschonden houten wandbetimmering die gemakkelijk kon worden opgeknapt. Alleen een van de twee originele kasten en suite was afgebroken. Het vieze oude kleed bleek een gave parketvloer te verbergen.

Aan het eind van de zomer had Albert Vogels voormalige galerie een complete transformatie ondergaan. De plafonds, de schoorsteenmantels en de parketvloer waren gerestaureerd. Juuf van Ballegoijen de Jong, van huis eigenlijk uit meer interieurarchitect dan conservator, was verantwoordelijk voor de keuze van het behang, inclusief het pronkfries in de voorkamer, de 'toneel'gordijnen met het kopje van *De*

*komediante*n in de achterkamer, het ontwerp van de vitrines en dat van de Couperiaanse leesmolen, waar voor elke tentoonstelling een nieuwe tekst in kon worden geëxposeerd. Op initiatief van Juuf ook bestelde het museum een kunststoffen pop van de schrijver, bij de Rotterdamse kunstenaar Sjoerd Didden. Die pop is sindsdien vele, vele malen gefotografeerd.

Het Letterkundig museum gaf ons het bureau van Couperus, compleet met stoel, bureaulamp en boekenplankje in permanente bruikleen, alsmede de Utrechtse poortkast uit het bezit van de schrijver. De gordijnen in de voorkamer, het tafeltje en de stoeltjes tegenover de entree tot het museum en de kroonluchter in de voorkamer waren – in goed Couperiaanse traditie – aan het museum geleend door een Haagse aristocrate, mevrouw Pardede geboren baronesse Van Boetzelaer. ‘Op mijn huwelijk brandden daar echte kaarsjes in,’ glimlachte zij op de opening. Couperus zou zich thuis hebben gevoeld in Javastraat 17.

Zelf had ik ondertussen ook niet stilgezeten. Aangezien het betalen van salarissen geen optie zou zijn, was het van meet af aan duidelijk dat het nieuwe museum zou moeten worden gerund door vrijwilligers. Om hier meer over te weten te komen, ging ik praten met Theo Scholten van het Museum Beelden aan Zee, eveneens een particulier initiatief. De eerste vrijwilliger had zich trouwens al aangediend. Dat was Wim Pronk, de echtgenoot van mijn moeders dienstmeisje van dertig jaren. Wim werkte bij het Landbouwschap en hij wist precies hoe je de administratie van een museumwinkel moest opzetten. Hij kocht een kasboek en vanaf het moment dat het museum openging, hield hij alle uitgaven, tot op de komma nauwkeurig bij, met potlood. Van Excel had toen nog niemand gehoord.

Tegelijkertijd had ik een tentatief toekomstig tentoonstellingsprogramma opgesteld. We mikten op twee exposities per jaar, om de belangstelling gaande te houden. Ook leek het een goed idee om eerst uit te vinden wat er allemaal in Den Haag ging gebeuren, vanaf het jaar 1996. Een museumpje als het onze zou aan moeten sluiten bij de grotere Haagse musea en andere culturele instellingen.

Aangezien de 10e juni 1996 praktisch samenviel met de opening van de Pasar Malam – nu Tong Tong Fair – op het Malieveld, besloten José en ik om de eerste tentoonstelling te wijden aan Couperus’ banden met het voormalig Nederlands-Indië. Zo kwam ‘Driemaal oostwaarts’ tot stand. Het was een kleurige expositie met prachtige bruiklenen uit

Verslag van de opening in de Haagsche Courant (11 juni 1996). Juuf van Ballegoijen de Jong overhandigt Frits Bolkestein een doosje met Couperusmanchetknopen. Op de achtergrond de Couperuspop.

het Amsterdamse Tropenmuseum, en op de Pasar vond een door het Louis Couperus Genootschap georganiseerd Couperusprogramma plaats. Het jaar daarop zou de stad Den Haag zijn 750e verjaardag vieren. Dit was dé gelegenheid om een tentoonstelling te wijden aan Couperus' banden met zijn geboortestad. Hiertoe werd in de serre van het museum het boudoir van Eline Vere gereconstrueerd. De opening werd verricht door wethouder Louise Engering, die als dank voor haar bevolgen woorden een flaphoed van chocola overhandigd kreeg – een creatie van de toen nog naast het museum gevestigde Franse bakkerij Glemet. Een jaar later zou Museum het Paleis, onder de bezielde leiding van John Sillevius, een expositie wijden aan het fenomeen dandyisme – een prachtige gelegenheid om Couperus' frivole kant voor het voetlicht te brengen. Dit gebeurde door middel van een reconstructie van Couperus' voordracht in de Haagse kunstzaal Kleykamp in 1915, zijn meest dandyeske optreden, compleet met een uit een naburige antiekzaak geleende gouden Boeddha en een kanten zakdoekje op een marmeren zuiltje en albasten vazen rondom. Juuf van Ballegoijen de Jong had inmiddels om gezondheidsredenen plaatsgemaakt voor kunsthistorica en neerlandica Eugenie Boer, die de volgende elf jaar onze conservator zou zijn. Maar zover was het toen allemaal nog niet.

'Hoge piet'

Naarmate de winter van 1995 verstreek gingen onze gedachten uit naar wie het nieuwe museum zou moeten gaan openen. Liefst een 'hoge piet', om in Couperiaanse termen te spreken.

In december van dat jaar speelde mijn tante, Ellen Vogel, in *Drie grote vrouwen*, het laatste stuk van Tennessee Williams. Natuurlijk was ik van jongs af aan, als ik even kon, aanwezig geweest op haar premières. Ik had gehoord dat ze dit keer na afloop van de voorstelling een nieuw lintje zou krijgen, dus dit keer was er een extra reden om het evenement mee te maken.

Ik dacht werkelijk niet aan het toekomstige Louis Couperus Museum, toen ik de Leidse schouwburg binnenwandelde, samen met mijn moeder en mijn vriendin Ellen Pardede, de dochter van bovengenoemde barones. Op vanzelfsprekende wijze voegden we ons bij het groepje dat zich had verzameld rond Ellen Vogel, haar man, Jimmy Münninghoff, en haar zuster Tanja. Het groepje bevatte ook Wim Kok, onze toenmalige minister-president en een goede vriend van Ellen. Luttele minuten later had ik hem gevraagd of hij het toekomstige Louis Couperus Museum wilde openen. 'Dat moet je mij niet vragen', glimlachte de premier. 'Dat is meer iets voor onze minister van Cultuur. Die is hier ook, hoor. Aad!' De lange heer Kok keek moeiteloos over de hoofden van de ons omringende menigte uit, maar op dat moment was Aad Nuis nergens te bekennen. Dat gaf niet, want het bleek dat ik naast hem in de zaal zou zitten. Toeval bestaat niet.

Voordat het doek opging, had ik de minister dezelfde vraag gesteld. Die zei dat ik

maar een officieel verzoek moest indienen bij het ministerie – wat ik de volgende dag heb gedaan.

Helaas: Aad Nuis deed er twee maanden over om ons verzoek te weigeren. Frits Bolkestein, een bekend Couperusfan en onze volgende kandidaat, had gelukkig veel minder tijd nodig. Zijn fax arriveerde een week later, en het antwoord was ‘ja’.

Op 10 juni 1996, een bloedhete zomerdag midden in een hittegolf en de honderddrieënvijftigste verjaardag van Couperus zelf, werd het Louis Couperus Museum door Frits Bolkestein officieel geopend met de woorden: ‘Het museum dat vandaag geopend wordt, is een bewijs dat deze schrijver nog leeft.’

Zevenentwintig jaar later kunnen we stellen dat dit nog steeds het geval is.

De eigen collectie van het museum bevat inmiddels onder andere een grote hoeveelheid van het servies van de familie Couperus, dat speciaal werd vervaardigd ter gelegenheid van het huwelijk van Catherina Couperus-Cranssen, de grootmoeder van de schrijver. Het Literatuurmuseum heeft vele nieuwe brieven, onbekende foto’s, muziekstukken, een familiestamboom en andere objecten ‘van en over Couperus’ te danken aan de gulle gevers die deze stukken in eerste instantie aan het Louis Couperus Museum hebben geschonken.

Er zijn ook teleurstellingen geweest. Het Louis Couperus Museum is nooit in aanmerking gekomen voor structurele subsidie van de gemeente Den Haag, maar de eerste tien jaar van ons bestaan hadden wij wel recht op incidentele subsidie. Die status is ons helaas ontnomen op het moment dat wethouder Jetta Klijnsma aantrad. Op het ogenblik overleeft het museum dankzij een kleine erfenis, de contributie van de Vrienden en incidentele bijdragen van sponsors voor de verschillende tentoonstellingen. Op 30 november 2004 werd het Louis Couperus Museum door de Stichting het Nederlandse Museumregister erkend als officieel museum; een status die op 30 maart 2010 opnieuw werd bevestigd. Een hele eer.

De activiteiten van manager Leo van den Akker, die in 2008 Eugenie Boer opvolgde, hebben de naamsbekendheid van het museum enorm doen stijgen. Zijn opvolger, Jeannette van Bennekom, introduceerde activiteiten in de vorm van voorleesavondmiddagen, concerten en andere ‘events’, die sindsdien een vast programmaonderdeel zijn geworden. De huidige directeur, Josephine van de Mortel, maakt zich onder andere sterk voor educatieve projecten op Haagse scholen. Haar tentoonstelling ‘Couperus en Spanje’ was een heus multimedia-spektakel waar geen geschreven teksten aan te pas kwamen – een bijna avant-gardistische aanpak van literatuurpresentatie. Het doel is tenslotte dat het werk van Couperus gelezen blijft worden, zelfs al is hij voor de jeugd van nu niet altijd even makkelijk toegankelijk. Over de huidige expositie leest u elders in dit nummer van *Arabesken*.

Zoals journaliste Annemarie Buitenhuis het kort na de opening van het museum formuleerde: ‘Wat mij het meest aantrekt, is dat steeds wordt geprobeerd te onthul-

len wat voor een soort man Louis Couperus was door hem zelf aan het woord te laten en hieromheen informatie te verzamelen, die ook zichtbaar wordt gemaakt. Ze zijn bij het museum tegelijk wetenschappelijk, literair en beeldend bezig.' (*Haags Westnieuws*, oktober 1997).

En dat is precies wat wij al die tijd gedaan hebben.

Lang leve Couperus! 🌹

Noten

1. 'Waar Leiden toe leidt', in *Leidraad*, oktober 1993, p.14-15.
2. 'Nieuw genootschap voor Louis Couperus', in *NRC Handelsblad* 6 juni 1993.
3. 'Couperus is het beste af met een museum', in *de Volkskrant*, 6 januari 1993.
4. In tegenstelling tot wat Nop Maas beweert in *Werken voor de eeuwigheid, Een geschiedenis van het Letterkundig Museum*, Den Haag 2004, p.199: 'Als er plaatselijke of provinciale initiatieven ontstonden om een archief of een museum te vormen op het gebied van de literatuur, volgde het Letterkundig Museum doorgaans een en dezelfde tactiek. Eerst probeerde men de andere partij het plan uit het hoofd te praten...'